

İkrar Cemi ve Ritüelleri

Oath Taking in The Alevi Bektashi Tradition

Caner Işık*

Özet

Bu makalede Alevi-Bektaşî geleneğinde ikrar ayinleri ele alınmaktadır. İkrar cemi Alevi Bektaşîler için talipliğin vazgeçilmez bir ritüelidir. Bu ritüel, içinde inisiyasyon da içeren bir yapıya sahiptir. Talip olacak "can"ın da yola ve müşîdine teslim olması beklenir. İkrar töreni tarihsel kökleri bakımından eski Türk inançları ve Anadolu inançları ile ilişkilidir. İkrarda, maddi bir eylemden öte manevi bir sınırlandırma anlamı mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: İkrar cemi, Alevilik, Bektaşîlik

Abstract

This article describes the ritual of oath taking in the Alevi-Bektashi tradition. The ritual of oath taking (ikrar cemi) is essential for being an aspirant (talip) for Alevi Bektashis. The ritual, includes initiation. The "soul" who is to become an aspirant is expected to give in to his sage master "müşîd". The historical roots of the ceremony is associated with the former Anatolian and Turks beliefs. Oath taking, has meaning of a spiritual limitation beyond its physical aspect.

Keywords: Oath taking ceremony, Alevi-Bektashi tradition

İkrar ve Anlamı

* Yrd. Doç. Dr. Caner Işık, Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Halkbilimi Anabilimdalı, Aydın.
caner@adu.edu.tr

Dini inançlarda söz her şeyin başlangıcı olarak kabul edilir. Hedef önce söz olarak dile getirilir daha sonra o söz kişide hale dönüşür. İnanç alanında bir hedefe dair odaklanma, sözün kutsandığı ve sözün yaratıcı bir sürecin başlangıcı olduğuna inanılan ortamlarda dile getirilir. Bu anlamda ikrar bir inanca giriş sözüdür. İkrar vermeden önceki hal söze dair bir sorumluluğu gerekli kılmazken, ikrar verdikten sonra sadece kişi değil, o kişi ile söz ortamında bulunan herkes sorumluluk paylaşır. Bu anlamda ikrar toplumsal bir sorumluluğun varlıkça kabul edilmesi ve bu kabulün toplumca onaylanması anlamına gelmektedir.

Tarihsel süreç içinde bir halden başka bir hale dönüşme isteğinin veya beklentisinin olduğu her yapı sözün kutsandığı bir tören yapmıştır. Tören sözün kutsallığını hem mekân hem de zaman bağlamında yaşatarak varlığa üst bir anlayışın somut dünyada sınanması ve deneyimlenmesi fırsatı verir.¹ Bu anlamıyla bütün mistik ekoller, kutsal zaman ve kutsal mekânın belirlendiği kutsal sözün verildiği bir özel ortamı kabul eder. Çünkü mistik ekoller eskinin ölüp yeninin dirildiği bir hedefle insanları yönlendirirler. Bu ölüp dirilme anı bu anlamda kişi tarafından kutsaldır, bu ölüp dirilme mekânı özeldir ve bu ölüp dirilme hedefine götürecektir söz yaratıcıdır.

Ölüp ve dirilme süreçlerini anlamak için Türk tarihinde en iyi örneği şamanlar vermektedir.² Şamanların şaman olma inisiyasyonları özel törenlerdir.³ Bir kişinin şaman olabilmesi temelde üç şekilde mümkündür. Birincisi bir şaman anne veya babadan doğarak irsi bir şekilde, ikincisi çalışarak şamanlara katılarak eğitimle, üçüncüsü ise şamanlarla hiçbir ilişkisi yok iken bazı “rahatsızlıklar” yaşayarak şaman olmak diyebiliriz. Bu üç şaman olma durumunda da şaman olmadan önceki hal ile şaman olma haline geçişi sağlayan bir inisiyatik tören söz konusudur. Birinci tip şamanlar belli bir yaştan sonra veya ailede şaman görevi yapan kişi vefat edince şamanlık hizmetini yapar, ikincide belli bir olgunluğa gelince, şaman olmak için bilinmesi gereken şeyleri bildiğine kanaat edilince bir törenle şaman olunur, üçüncüde ise bir rüya, vizyon, mistik bir deneyim, çağrılma gibi parapsişik olaylarla şaman olunur⁴. Her üçünde de şamanlığa giriş için bir rızalık alınması söz konusudur. Eğer rıza ile şaman olunmaz ise ve şaman olması zorunlu bir durum söz konusu ise “ruhsal” yapının seçilen kişiyi bir şekilde ikna etmesi söz konusudur. Rızalık temelinde gerçekleşen şaman olma durumu, şaman olmayı talep etme isteğinin söz olarak dile geldiği bir töreni gerekli kılar. Bu anlamda her bir şaman adayını gireceği ortama uygun bir törenle yeni haline geçer. Bu

¹ Mircae Eliade, *Ebedi Dönüş Mitosu*, çev. Ümit Altuğ, İmge yayınları, Ankara 1994.

² Fuzuli Bayat, *Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı*, Ötüken Yayınları, Ankara 2009, s. 50.

³ Mircae Eliade, *Şamanizm*, çev. İsmet Birkan, İmge Yayınları, Ankara 1999, s. 139-142.

⁴ Mircae Eliade, *age.*, s. 31.

yeni hale geçme durumu çoğunlukla toplum önünde cereyan eder. Çünkü Őamanın Şaman olarak kabul edilmesi aynı zamanda toplumda Şaman hizmetini göreceği için, toplum tanınmasını da gerekli kılar.

Şamanlar genel Türk tarihi içinde bize ikrar törenlerinin kökenleri hakkında bilgi verirken, Anadolu kültür tarihinde de söz konusu ikrar törenlerine ve sözün kutsandığı geçiŐ törenlerine sıklıkla rastlanır. Gerek pagan dinlerin tapınaklarında yapılan törenler gerekse tek Tanrı fikri etrafında örülmüŐ inanç sistemleri, söz konusu inancın mmini olmak için bir söz verme durumunun gerçekleŐtiđi uzun veya kısa bir töreni gerekli kılmıŐtır. Örneğin Yahudilik, sünneti, Saabilik ve Hristiyanlık vaftiz'i, Müslümanlık kelimeyi Őehadeti söylemeyi ait olduğu dine mensubiyetin giriş ritüeli olarak kabul etmiŐtir.

Anadolu kültür havzası hem tarihsel birikimi ile hem de Türklerin uzak coğrafyalardan toplayarak getirdiği başka birikimlerle çok zengin bir sentez ortamıdır. Bu kültürel sentez ortamı içinde Alevi BektaŐiler, Anadolu kültürünün tarihsel süreç içinde bir çok unsurla senkretik kaynaŐmasının görünmesini sağlayan temel gösterenlerden biridir. Alevi BektaŐiler söz konusu sözün kutsandığı ortama ikrar adını vermektedirler. İkrar bütün Alevi BektaŐiler için yola giriş ritüelinin tamamının adıdır. Kendi ifadeleri ile “*candan erene*” dönüŐün gerçekleŐtiđi yolun talibi olunduğu ortamın adı ikrar ortamı yani “*ikrar cem*”dir. Konunun daha iyi anlaŐılması için üç ikrar cemini buraya aktarmayı uygun bulduk. Bunlardan birincisi yazılı kaynaklarda bulunan hicri 1313 tarihli bir Bektaşi erknnamesindeki ikrar töreninin aktarılmasıdır. İkincesi Alevi Bektaşi geleneğinde önemli bir yere sahip olan Abdal Musa Sultan İkrar cemidir. Üçüncüsü ise otantik bir biçimde hala yapılan Dertli Divanı'nin (Veli Aykut) dedeliğini yaptığı Urf / Kısas ikrar cemidir. Bu üç cem anlatımı da temelde birbirine benzer bir iŐleyiŐe sahiptir. “*Yol bir sürek bin bir*” anlayıŐına göre bazı farklılıklar olsa da genelde bir inisiyasyon töreni olarak gerçekleşmektedir. Bütün törenlerde verilen söz kutsaldır, verilen söze riayet toplumsal denetim mekanizmasına tabidir. Sözden dönüş yoktur. Hepsinde ikrar veren kişinin vermeden önceki kiŐiden farklılaŐması, deđiŐmesi beklenmektedir. İkrar ciddi sorumluluklar ve yükümlülükler getirmektedir. Alevi Bektaşi geleneğinde yapılan ikrar törenlerinde bir halden başka bir hale geçme sözü verilir. Bu törenin kökleri Anadolu kültür birikimi içinde analiz edilmelidir. Bir ucu Şamanların inisiyatik geçiŐ törenlerini çađrıŐtırırken diğer ucu Anadolu yerel kültürünün ve tek Tanrılı inanıŐların törenlerine benzemektedir. Bu bütünleŐmenin kendisi Alevi Bektaşi geleneğinin senkretik yapısının doğal bir sonucudur.

Alevi-Bektaşilerde İkrar Törenleri

İkrar cemi olarak gelenek içinde adlandırılan törenler, yola giriş ayini niteliğinde olup, Alevi Bektaşi öğretisinin temel konularını da işaret eden bir törendir. Öğreti içinde üç farklı ikrar cemini örnekleyerek ikrar konusundaki farklı süreklere örnek vererek, ortaklıkların gösterilmesi hedeflenmiştir. Söz konusu üç farklı ikrar cemini aktarımında zaman zaman açıklamalar yaparak metnin içine girsek de genelde metinle okuyucuyu doğrudan karşılaştırmak tercih edilmiş, yorum ve açıklamalar daha çok dipnotlarla aktarılmaya çalışılmıştır. İlk örneğimiz yazılı hale getirilmiş bir metnin ikrarla ilgili bölümünün alınmasıyla oluşturulmuştur. İkinci örneğimiz bir gelenek olarak Abdal Musa ikrar cemidir. Söz konusu gelenek hem dedegan hem de babagan kolunda önemlidir. Üçüncü örneğimiz ise geleneğin çelebi kolundan bir ikrar cemine örnektir. Bu anlamda Alevi Bektaşi geleneğinin üç önemli damarı olan; dedegan, babagan ve çelebi kolları⁵ temsil edilmiş olup yazılı ve sözlü gelenek içinden örnekler verilmiş olmaktadır. Sırası ile anlatacak olursak söz konusu cemler aşağıda aktarıldığı gibi gerçekleşmektedir.

Yazılı Kaynaklardan İkrar Örneği: Bektaşi Erkânname⁶

Cem erenleri cem evinde toplanır, toplanma bitince gözcü⁷ kapıyı kapatır, talib⁸ olan can'ı⁹ kapı önünde bekletir. Meydancı¹⁰ meydana oturur. Dede¹¹ cemde olanlara “*Yeni gelen kardaş nicedir?*”¹² Canlar: “*Allah eyvallah*”¹³ derler. Dede: “*Pîrin çeraklarını rüsum-u evliya üzre uyandır*”¹⁴ der. Bunun üzerine meydancı kalkıp hizmet ettiğini belli eden kuşağını beline bağlar ve duracağı yerine niyaz¹⁵ edip, dâr postuna¹⁶ ve dedeye niyaz eder. Sonra yine dedenin önünde dara durur.¹⁷ Meydancı dâra gelip taliplik tacını çıkarıp tacın dört kapısına

⁵ Veliyettin Ulusoy, *Serçeşme Yazıları*, Alev Yayınları, İstanbul 2009.

⁶ Dursun Gümüsoğlu - Rıza Yıldırım, *Bektaşi Erkânname-1313 Tarihli Bir Erkânname Metni*, Horasan yayınları, İstanbul 2006. Yazılı metin olarak kitaptaki metin alınmış ve düzenlemeler yapılmıştır.

⁷ Kapıda durup cem evine giriş çıkışı denetleyen cem görevlisidir.

⁸ Buradaki anlamı yola girmek isteyen ikrar cemini düzenlettiren kişidir.

⁹ Kişinin talip olmadan önceki halidir.

¹⁰ Cem meydanında kimin nerede oturacağını belirleyen 12 hizmetin bir düzen içinde yürümesini sağlayan cem meydan görevlisidir.

¹¹ Cem hizmetinin lideridir. Hizmetlerin görülmesinden sorumlu olan cem görevlisidir.

¹² Bu yeni gelen kardeşiniz nasıl bir kişidir?

¹³ Allah bilir ki kabulümüzdür.

¹⁴ Hazreti Pîr adına, aydınlık verecek mum, ışık veya çerağı Allah dostunun uygun gördüğü yol ve düzene göre uyandır, yak uygula.

¹⁵ Niyaz etmek, Allah, Muhammed, Ali diyerek üç kere öpmek.

¹⁶ Ayakta durulan, darda durulan posta.

¹⁷ Darda durmak, ayakta olup baş önde eğilip, eller salmık veya eller göğüste bir şekilde durmak.

(köşesine) niyaz eder sağ koltuğunun altına alır ve taliplik tacını, dedeye teslim eder. Dede talibin tacını tekbirleyip başına giydirir. Talip de niyaz edip dâra çekilir ve bu tercümanı¹⁸ okur:

*“Bism-i Şâh Allah Allah erenler aşkına kemter gemine yüzim hâke urdum hâk itdüm zemine. Giyüb men Gaygusuz’dantac-ı izzeti dilerim erenlerden Allah eyvallah.”*¹⁹ Tercümanı okuduktan sonra yere niyaz eder, daha sonra çerakların²⁰ olduğu yere niyaz eder, delili²¹ eline alır bu tercümanı okur:

*“Bismi Şâh Allah Allah çerağ-ı nur-u Muhammed Ali ruşen olmuş ezelden ezeli. Ayn-i cem olub kanun-ı evliya erkan Hacı Bektaş Veli kemal-i Hasan Hüseyin oldı envari, eyvallah”.*²² Tercüman okunurken delili alıp çerakları uyandırır, bu tercümanı okur:

*“Bism-i Şâh nur-u Muhammed Ali den doğuptur şems-ile mah fakir zerre alam destur eyvallah”*²³ diyerek yanar halde olan mumu bekletir ve bu tercümanı okur:

*“Bism-i Şâh Allah eyvallah batın iken çerağı nuru Ahmed zahir oldımah- u şems-i Muhammed.”*²⁴ Daha sonra delili eline alıp dâr postuna niyaz eder bu tercümanı okur:

*“Bism-i Şâh Allah dost hak, hu erenler, aşıklar, sadıklar, yanıklar, uyanıklar, ayn-i cem sakinân aşk olsun.”*²⁵ Bundan sonra dâra niyaz eder, sırasıyla çeraklara niyaz ederek çerakları uyandırır ve bu tercümanı okur:

*“Bism-i Şâh Allah Allahseyid-i saadât, muhibb-i saadât, hülasa-i mevcüdat, ber cemal-i Muhammed kemal-i Hasan Hüseyin”*²⁶ ve bunun gibi bu okunarak çeraklar uyandırılır. Daha sonra dara gelip şu tercüman okunur.

*“Bism-i Şâh Allah Allahçerağ- ı evliya nuru’s-semavat ki bu menzildir tavr-ı münacat kaçan kim ruşen ola, kıl niyazı Muhammed Ali’ye vir gel salavat bercemal-i Muhammed”*²⁷ ilâ

¹⁸ Cemde okunan dua, diğer bir ismi de gülbenktir.

¹⁹ Bism-i Şâh Allah Allah / Erenler aşkının en aciz kuluyum / Yüzümü toprağına sürdüm, en aşağıdakini hak bildim / Kaygusuz abdalardan bize örnek olan bu izzet tacını giyerek erenlerden yardım / Allah eyvallah.

²⁰ Mumlar, aydınlatma için kullanılan araçlar ve cem hizmetinin önemli bir unsurudur.

²¹ Yakmak için kullandığı aracı. Çakmak, kibrit, eskiden ise kav.

²² Bism-i Şâh Allah Allah, Muhammed ile Ali’nin ezelden de daha önce aydınlanan ışıklarıdır bu ışıklar, bu ışıklar vasıtasıyla, Hasan ve Hüseyin’in nuru, Hacı Bektaş Veli’nin ve evliyaların erkânı, ayn-i cem meydanına geldi, eyvallah.

²³ Bism-i Şâh Muhammed Ali ışığından doğdu güneş ile ay, izin verilirse ben de bir zerre alayım Allah eyvallah

²⁴ Bism-i Şâh Allah Allah eyvallah! Ahmed’in (Hz. Muhammed’in varlık alemindeki ismi) nuru gizli iken, Muhammedin ışığı güneş ve ay da görünür oldu.

²⁵ Bism-i Şâh Allah Allah dost! Hakk O Erenler, aşıklar, sadıklar, yanıklar, uyanıklar bu cemin katılımcılarına aşk olsun.

²⁶ Bism-i Şâh, Allah Allah, peygamber soyundan gelenler (dede, mürşit), onları sevenler mutluluğa, hedefe erişir. Buradaki bütün var oluşların özü var olmuşların özü, Hz. Muhammed’in yüce güzelliği ve Hasan ve Hüseyin’in uygunluğu gibi.

ahirihi. Sonra niyaz ederken başparmağı ile delili dinlendir biraz bekletir, sonra dedeye çerağı teslim eder, dâra geçer bu tercümanı okur:

*“Bism-i Şâh Allah Allahçünçerağı fahri uyandırdık Hüdanın aşkına, Seyyidülkevneyn Hatem-i Enbiyanın aşkına, sâki-i kevser Alliyül Murtazanın aşkına, hem Hatice Fatıma Hayrünnisânın aşkına, on iki imam velayet pîşvânın aşkına, çâr-deh masum pak âl-i abânın aşkına, pirimiz Hazreti Hünkar kutb-u evliyanın aşkına, haşre dek yansunyakalsun billah anın aşkına, ber cemal-i Muhammed, kemal-i Hasan Hüseyin”*²⁸ Mürşid de usule uygun bir şekilde “hû” deyip gülbank çeker. Talip mürşide niyaz eder, dâra gelip hayır dua alıp bu tercümanı okur:

*“Bism-i Şâh Allah dost, hazır, ğaib, zahir, batın, ayn-i cem erenlerinin gül cemallerine aşk olsun”*²⁹ der, sonra mürşide ve dara gelip niyaz eder. Oradan Allah eyvallah diyerek Mürşidin gösterdiği yere geçer oturur, otururken bu tercümanı okur:

*“Bism-i Şâh Allah Allahseyr-i cemal, dost yüce adem hu tulheft-i mihrabelestçârküşe-i post ayn-i cem erenlerine Allah dost”*³⁰ Sonra niyaz edip rehber postuna oturur. Öncelikle rehber yerine niyaz eder, sonra dâra geçer niyaz eder, bu tercümanı okur.

*“Bism-i Şâh Allah Allah erenler dar-ı Mansur’undayım yüzüm yerde, özüm dârda, tenim hâk ile yeksan boynum hak dergahında bin kanın bin cürmün sahibiyim. Er-i hak Muhammed Ali divanında incinmiş gücenmiş var ise dile gelsün. Allah eyvallah”*³¹ der. Mürşid “özrü kabul ola, günahları af ola” deyip Veliler yoluna uygun şekilde “hû” der ve niyaz eder. Rehber gidip mürşide niyaz eder, sonra dâra niyaz eder, başını tekbirleyip tekrar dâra niyaz eder. Talip olan canı elinden tutup kapıya geçer, başından tacını alıp dâra niyaz eder ve mürşide niyaz eder ve geri çekilip dâra niyaz eder. Sonra gelip talibin ellerini göğsünün üstünde bağlar ve ayaklarının başparmaklarını üst üste koyarak mühürler. Sonra

²⁷ Bism-i Şah Allah Allah, Evliyaların ışığı göklerin nurudur, bu nur istekler ve yakarışların kabul olduğu Tur dağındaki görünüm gibidir. Bunlar çeraklar ışık verince sen de secdeye kapan, ve bu secde halinde, Hz. Muhammed’in güzelliği aşkına Muhammed Ali’ye candan bir anma yap, salâvat getir.

²⁸ “Bism-i Şah Allah Allah, bu seçilmiş ışığı uyandırdık Hüdâ’nın aşkına, peygamberlerin sonuncusu kutlu soyun sahibinin aşkına, Kevserin devam ettiricisi, ölümsüzlük suyunu sunan Ali Murtazâ’nın aşkına, Anaların en hayırlısı Hatice ve Fatıma’nın aşkına, On iki İmam-ı Allah dostu olarak önderliği aşkına, Âl-i abâdan on dört masum şehit aşkına, Pirimiz velilerin kutbu Hacı Bektaş aşkına, mahşer gününe kadar yansın yakılsın Allah aşkına, Hazreti Muhammed’in güzelliği, Hz. Hasan ve Hüseyin’in olgunlukları aşkına.”

²⁹ Bism-i Şah Allah dost burada olan ve olmayan, görünen görünmeyen ayn-i cem erenlerinin gül cemâllerine aşk olsun.

³⁰ Bism-i Şah Allah Allah, Yüzünde yedi ayet olan ve dört köşe postta görünen, dostun güzelliğinin tecellisini gören ademe Allah’ın dost olması gibi Ayn-i cemde bulunan erenlere de dosttur.

³¹ Bism-i Şah Allah Allah. Erenler Hallacı Mansur’un derisinin yüzüldüğü durumdayım, dardayım. Yüzüm yerde özüm darda, tenim toprak olmağa hazır, boynum Hakk dergâhında, bin kanın ve bin suçun sahibiyim. Hak Muhammed Ali divanında incinmiş ve gücenmiş kardeşlerim var ise söylesin, Allah eyvallah!

usule uygun olarak mürşide gidip tîğ-ı bendi³² alıp talibin boynuna takar ve tîğbend'i takarken bunu okur:

"Bism-i Şâh Allah Allah 'Bel millete İbrahimehanifen"³³ 'Ve men dehalehûkâne âminen'³⁴ Sonra rehber talibin tîğ-ı bent'inden tutup beraber dâra gelip bu tercümanı okur:

"Bism-i Şâh Allah Allah arsa-i hakda durup dâr-ı iradetteözimliâk-i dergaholuben, secde-i vuslatda yüzüm her ne ferman oluben, şah-ı mürüvvetde sözüm muntazır oldı, rah-ı icazetde gözüm bercemal-i Muhammed kemal"³⁵ Sonra dört kapı olan şeriat, tarikat, marifet, hakikat kapılarının selâmını verip aşağıdaki tercüman okunur:

"Özüm dârda yüzüm yerde tenim dahî hâk ile yeksan boynum hak dergahında, bin kanın bin cürmün sahibi, Er-i Hak Muhammed Ali divanında incinmiş gücenmiş var ise dile gelsün, Allah eyvallah"³⁶ Mürşid de razı olduğunu belirtip "hû" der ve usule uygun olarak niyaz eder. Sonra rehber talibi mürşide teslim eder. Mürşid de kulağına bunu okur:

"Bism-i Şâh kurban-ı Halil, delil-i Cebrail, tekbir-i İsmail, sübhanallahivelhamdülillahi ve lâ ilahe illallahüvallahüekbervelâ havle velâ kuvvete illa billahilaliyyil azim, Allahüekber"³⁷ Sonra nasihat eder, nasihat tamamlanınca talibi rehber eline teslim eder. Rehber talibi alıp dâra geçer ve ikrar tercümanını okur ve dâra niyaz eder, mürşid de "hû" der. Tekrar mürşide varıp niyaz eder ve niyaz ederken bu ayeti okur:

"Ve lillahilmeşriküvel mağribi fe eynemâtüvellûfesemmevechullah."³⁸ "Sîmahüm fi vücûhihimmineseri's-sücut."³⁹ Sonra mürşide niyaz ederler tekrar bulunduğu yere niyaz ederler. Sonra niyaz edilmesi gereken yerlere niyaz ederler, daha sonra cem de hazır bulunan herkese niyaz ederler sonra rehber dâra geçip bu tercümanı okur:

"Bism-i Şâh Allah Allahgüşad itmiş kerem babın, şah-ı her dü sera gördüm. Muhammed Mustafa-i destegîrhergedâ gördüm. Gelübaynelyakin şah-ı velayet pîşvâ gördüm.

³² Talibin boynuna takılıp rehberi tarafından tutup çekmeyi sağlayacak, iğ, yemeni veya yünden yapılmış eşya.

³³ Kuran-ı Kerim, Bakara suresi 2 / 135 Bism-i Şah Allah Allah, "De ki: Bizimki hanif olan İbrahim'in inanç sistemidir.

³⁴ Kuran- Kerim, Al-i İmran 3 / 97 "Oraya (Kâbe'ye) giren emniyette olur."

³⁵ Bism-i Şah Allah Allah, Hakk arsasında buyruktadır özüm, kavuşma secdesinde toprak olmada yüzüm, ne emir olur ise güzel Şah'ta sözüm, lütfunuzu beklerim, izninizdedir gözüm, Hz. Muhammed'in güzelliği aşkına.

³⁶ Bism-i Şah Allah Allah. Yüzüm yerde özüm darda, tenim toprak olmağa hazır, boynum Hakk dergâhında bin kanın ve bin suçun günahkârıyım, eyvallah! Hak Muhammed Ali divanında incinmiş ve gücenmiş can kardeş var ise söylesin, Allah eyvallah!

³⁷ Bism-i Şah, Allah Allah. Halil'in kurbanı, Cebrail'in kanıtı, İsmail'in tekbiri, yüce buyruk ileler. Allah bütün noksanlıklardan ayrılmış-arınmıştır, Şükürle ancak O anılır. O tektir ve uludur, hiç kimsenin O'na gücü yetmez. Allah büyüktür.

³⁸ Kuran-ı Kerim Bakara 2 / 115 "Doğu da Batı da Allah'ındır. Nereye dönerseniz dönün Allah'ın yüzü oradadır"

³⁹ Kuran-ı Kerim Fetih 48 / 29 "Onların işaretleri yüzlerindeki secde izleridir"

*Özümü cümle merdantahtel-liva gördüm. Bercemal-i Muhammed kemal*⁴⁰ Sonra mürşid “hû” der kabul eder ve rehberle talip gidip mürşide niyaz ederler. Sonra dâra gelip bu tercümanı okur:

*“Bism-i Şâh Allah dost hazır, gaib, zahir, batın, ayn-i cem erenler gül cemallerine aşk olsun*⁴¹ diyerek dâra niyaz ederler. Rehber talibi alır ve talip postuna oturtur ve talibe niyaz eder. Daha sonra rehber kapıya geçip bu tercümanı okur:

*“Bism-i Şâh Allah Allah hizmetimizi kabul eyleye şahh-ı hakk-ı murteza ve âl-i dergah-ı bercemal-i Muhammed*⁴² Sonra mürşid de “hû” der. Sonra rehber mürşide niyaz eder, yine dâra gelip bu tercümanı okur:

*“Bism-i Şâh Allah dost, hazır, gaib, zahir, batın, ayn-i cem erenlerinin gül cemallerine aşk olsun*⁴³ diyerek varıp posta niyaz eder ve bu tercümanı okur.

*“Bism-i Şâh Allah Allah seyr-i cema-i dost, yüce adem hutut-ı heft-i mihrab elest çârk kuşe-i post ayn-i cem erenlerine Allah dost*⁴⁴ diyerek postuna oturur. Mürşid de erkân tamamlanınca “hû” der. Sonra şerbetçi de yerine niyaz eder ve dâra kalkar. Sonra gidip mürşide niyaz eder yine dâra gelip niyaz eder. Sonra şerbet tasını alıp usulüne göre mürşide götürüp ve diğer orada bulunanlara ikram eder, dâra niyaz eder, geçip yerine oturur. Sonra cem’de bulunan herkese teker teker niyaz eder ve dışarı çıkarlar.

Geleneksel Abdal Musa Süreğinde İkrar⁴⁵

Talip olmak isteyen Abdal Musa erkanına göre yola ikrar vermek isteyen kişi öncelikle kendisine bir rehber tayin eder ve rehberle ikrar vermesi için neler yapması gerektiğini sorar. Rehber borçlarını, küskünlüklerini ve gönül kırgınlıklarını halletmesini ister. Bunlar halledilmeden rızalık alınmadan ikrar vermek mümkün değildir. Rızalık alındıktan sonra mürşitlik hizmeti verecek kişiye danışılarak talip, rehber, mürşit arasında müsait bir gün belirlenip ikrar cemi yapıp talip yola alınır. Bu cemden sonra talip talip adayı iken talip olur.

⁴⁰ Bism-i Şah Allah Allah, iki cihanda Şah’ın bağışlanma kapısının açık olduğunu gördüm, Muhammed Mustafa’yı bütün kimsesizlerin elinden tutarken gördüm, Açık bir şekilde Şah-ı velâyeti öncü olarak gördüm, özümü bütün dostlarla birleşmiş bir güzellik olarak gördüm, Hz. Muhammed’in tamamlanmış güzelliği aşkına.

⁴¹ Bism-i Şah dosttur Allah! Burada olan ve olmayan, görünen görünmeyen ayn-i cem erenlerinin gül cemâllerine aşk olsun.

⁴² Bism-i Şah Allah Allah. Hz. Muhammed’in güzelliği aşkına ve Murtaza’nın hakkı için, hizmetlerimizi şah kabul eylesin!

⁴³ Bism-i Şah dosttur Allah! Burada olan ve olmayan, görünen görünmeyen ayn-i cem erenlerinin gül cemâllerine aşk olsun.

⁴⁴ Bism-i Şah Allah Allah, dostun güzelliğinin tecellisi olan yüce insana, yedi ayete (Fatiha suresi) ve dört köşe posta ayn-i cemde bulunan erenlere dost olan Allah’tır.

⁴⁵ Sadık Doğan, “Abdal Musa’da İkrar Nedir, Nasıl Alınır”, (Abdal Musa ve Erkanı içinde) *Horasan Yayınları Horasan Bülteni*, Yıl: 1, S. 2, Haziran 2006, İstanbul, s. 90-93 (özetlenmiştir).

Abdal Musa yoluna giriş için söz verilen ikrar cemi şöyle yapılır; önce talip, rehber ve mürşit cem gününü ve yerini kararlaştırır. Bu kararlaştırmaya göre ikrarlı ikrarsız canlar ikrar cemi olacağı konusunda haberdar edilir, isteyenler bu ceme gelir. Herkes ceme gelip yerlerini alır, oturma düzenini gözcü hizmeti veren belirler. Dede veya baba gözcüye “*Tamam mı? Gözcü baba*” der. Tamam ise gözcü “*eyvallah erenler*” der. Dede: “*Bize ikrar verip iman alacak can gelsin*” der. Çünkü talip olacak can dışarıdadır, eşi ile birlikte çağrılınca gelir. Dede / baba izin verir, talip ile eşi yere diz çöker ve dede sorar; “*Evlad sen buraya neye geldin*”, talip adayı da “*erenlerin cemine girip dem devran sürmeye*” der. Dede talip adayına, “*Bak oğul bu yol Muhammed Ali yoludur. Bu yol kıldan ince kılıçtan keskindir. Bu yol Ehlibeyt yoludur. Bu yolu güdebilirsen ehlibeytin yolunda gidebilirsin. Ehlibeytin dostuna dost düşmanına düşman olabilirsen bu yol gelme gelme dönme dönme yoludur. Bu yola gelenin malını, gidenin canını alırlar. Eğer seni bu yola zorlayan varsa bir etki altındaysan sen bu kararından yol yakinken vazgeç. Bu hususta biz sana yardım ederiz seni koruruz sonraki pişmanlık fayda etmez*” der. Talip düşündükten sonra tekrar karar verir, “*Eyvallah erenler ben bu yola kendi iradem ve isteğimle girmek istiyorum*” der. Dede üç defa kararlılığını sorar. Talip kararlı olduğunu ifade ettikten sonra dede talibin rehberine seslenerek git talibi olacak yani rehberlik edecek olduğun canın abdestini aldır, der. Bu bir şeriat abdestidir. Rehber talibine abdest aldırılmaya gittiğinde içeride de on iki imamın aşkına 12. mumu o ceme ait meydancı büyüğü dediğimiz post sahibi tarafından uyandırılır. Bu çerağ uyarma esnasında rehber talibe abdestini aldırır. Abdest bir kereye mahsus alınır ve şöyle alınır; Abdest alma kıyafetinde hazırlanan talip adayına rehber olacak şahıs niyet eder. “*Niyet ettim Yarabbi senin rızan için ehlibeyt aşkına bu abdesttir. Ömür boyu abdestimi bozma*” der niyet eder talipte aynen besmele çeker o da “*niyet ettim abdestimi almaya*”, der. Rehber adayı su döker talip adayı abdest almaya başlar. Abdest alırken sırası geldikçe biliyorsa talip adayı bilmiyorsa rehber adayı okur. Talip adayı ellerini yıkarken “*bu canı bu tarikata lâıyk kıl*” der, “*ağza su verilirken ey Allah’ım Kuran okumak sana zikir ve şükür etmem için bana yardım et*”. Burnuna su verilirken, “*Yarab bana cennet kokusunu duyur cehennem kokusunu duyurma*”. Yüz yıkarken, “*Allah’ım yüzlerin kimi ak kimi kara olduğu günde yüzümü ak eyle*”. Sağ el yıkarken, “*Yarabbi amel defterimi sağımdan hesabımı kolay kıl*”, sol el yıkanırken, “*Yarabbi amel defterimi solumdan ve arkamdan verme sağımdan ver*”. Başa mest olurken, “*yarabbi başımı arş-ı âlânın gölgesinde gölgelendir.*” Kulak yıkanırken, “*Yarabbi beni sözü dinlenen iyi kullardan eyle*”. Sağ ayak yıkanırken, “*Yarabbi ayağım sırat köprüsünden geçerken ayağımı kaydırma*”, sol ayak yıkanırken, “*Yarabbi Kuran okumak sana*

zikir ve şükür etmek sana olan ibadetimi güzelleştirmek için bana yardım et Yarabbi”, dedikten sonra rehber adayı ona artık baba olmuş o da talip olmuştur. “Oğul bak bu aldığın abdest tarikat abdestidir, bu abdest dışkılarla değil ahlaksızlıkla, terbiyesizlikle bozulur. Bu abdest insana hayatta bir kere aldırılır, bu abdest senin takipçindir. Nerede bozarsan yüz karan namusun şerefî olur. İnsan ele ne düşünürse ele ne yaparsa karşılığını görür” der. Abdest alındıktan sonra ceme tekrar girilir.

Dedenin karşısında rehber ve talipler ayakta darda dururlar. Rehber kurbanlık koyunun tüyünün kırılması ile ip haline getirilen tığbend denilen organı getirir. Bu tığbend ve takke dedeye verilir. Dede cemden yetki ister. “Bu talipten emin misiniz” der o cemdekilerde, eyvallah, der. Dede “madem eminseniz niyaz ediniz” Herkes birbiriyle görüşür. Artık bu talip o toplumun adamıdır. O topluma karşı talip sorumludur. Yine dede “bu talibe kefil var mı?” der. Yine aynı toplumdan bir kişi ona kefil olur. Onun her yanlış hareketinde o müdahale eder. Talip de bunu kabullenmek zorundadır. Bundan sonra dedeye verilen tığbend okunduktan sonra talibin rehberine geri verilir. Rehberi de o tığbendi talibin boynuna takar. İki ucunu bir yere getirip sağ eliyle tutup dedenin okumalar bittikten sonra tekbir sesleriyle talip rehberin eteğine talibin hanımı ise beyinin eteğine yapışıp üçü birden tekbir sesleriyle “Allahüekber Allahüakber lâ ilahe illallah hüvallahüekber Allahüekber velillahil-hamd” diyerek dedeye doğru ilerler. Yanına varıldığında talibin rehberi, dedeye; “Ey erenler fakir size bir kuzulu kurban getirdi.” Dede de “Eyvallah bu talipler yolumuza vatanımıza milletimize insanlığa hayırlı olsun” der. Talipler ve rehber dedenin önüne diz çöker. Burada rehber dedeye; “Ey erenler ben size kuzulu kurban getirdim, der dede de, eyvallah, der. Kurban duasını okur. "Bismişah Allah Allah delili Cebrail tekbiri Halil kurban İsmail Allahuekber Allahuekber lailahe illallahüvallahuekber Allahuekber velillahil-hamd.” Bu teslimlik talibin tamamıyla kendini bu yola kurban olacak kadar gönül verme anlamına gelir. Bu sırada sıra takke giyip tığbend bağlamaya gelmiştir. Rehberin talibin boynuna bağladığı ip talibin boynundan alınıp bir dua ile talibin beline, “Ya Allah ya Muhammed ya Ali diyerek” dede bağlar. Bu bağlanmak, eline diline beline sahip ol, anlamındadır. Tığbentten sonra dede takkeyi talibin başına, “Ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek giydirilir. Bu iki emaneti talip ömür boyu kullanır. Öldüğünde ise kabrine konur. Takke ve tığbend işi bittikten sonra talip dedenin sağ dizine başını koyar, hâlâ talibin eteğini tutan hanımı da başını beyinin sırtına koyar. Dede ona bazı dua ve ayetler okur. Bu insanın insana secdesidir. Takke tığbentten sonra dede dar tercümanlarını okur. On iki imamlar için dua okur. Talip dedenin dizinden kalkar. Bu sırada talip hanımı ile birlikte ayağa kalkıp ayrı ayrı, sırasıyla cem erenlerine niyaz

eder. En son rehberine niyaz eder onun sağ tarafına oturur rehberi de ona şöyle bir telkinde bulunur; “*Bak evlat dede sana ne dedi. Bu yolun yolcusu oldun, bu yola ve kendine sahip ol. Bu yolun dostuna dost düşmanına iyi örnek ol bak ben seni senden aldım sana verdim sen kendine muti ol, bak sonraki pişmanlık para etmez. İnsan ne bulursa yolundan bulur. Bir de çok çalışacaksın kimseye kendini açındırmayacaksın yoksa halk arasında aile arasında sayılmaz sevilmezsiniz, Allah yanında kul yanında değer olmaz. Gittiğin yolun da sana faydası olmaz. Mürşidin ve rehberin sözlerine dikkat et*” deyip tören anındaki son nasihatini yapar. Talibe tekrar sorar “*Bu nasihatleri kabul ediyor musun*” der. Üç defa “*seni senden aldım sana verdim*” der. Talibi de üç defa, *eyvallah*, diyerek kabullenmiş olur. Böylece ikrar tamamlanmış olur.

Dertli Divani Dedeliğinde Yöresel Urfa / Kıyas İkrar Cemi⁴⁶

Gözcü: *Erenler gerçeğe Hü.* diye cemde hazır bulunan, toplanmış canları uyarır ve sessizlik olur. Bu sessizlik oluşunca dede gelir, postuna niyaz ederek oturur. Süpürgeci *Hü* deyip “*Allah Muhammed, Ya Ali*” diyerek meydanı süpürür ve şu duayı okur:

“*Gürühu naciyim kırklar meydanında süpürgeciyim, pir divanında durucuyum, Hamdurüllah pirimiz Hazreti Bektaşî'dir. Ali Muhammed'den üstazımız Seyyid Faraştır, Er cemalî Muhammed kemal, imam Hasan, imam Hüseyin, Ali'yi rah bilenler versin selavat*” Cem katılımcıları (canlar): “*Allahümmeseydina Muhammedin ve Ala Ali Muhammed*” diye selavat getirir.

Su ile tarikat abdesi alınır, abdest esnasında “*Allah, Muhammet, ya Ali*” denir. Sonra üç mum gelir ve çerağ uyandırılır. Çerağcı: *Desturi pir*, Dede: *Bismi şah*, Çerağcı: *Çerağı evliya nuru semavat, bu menzildir ki ol tur münacat, kaçan kim Ruşad ola, kıl niyaz Muhammed Ali'ye candan salavat.* (deyip üç mum yakılır). Dede: *Allah Allah Allah Allah Allah Allah, akşamlar hayrola, hayırlar fet ola, şerler def ola, münkirler mat, münafıklar berbad, meydanlar abad, gönüller şad ola, dil bizden nefes kutbül alem Hünkar Hacı Bektaşî Veli'den ola, gerçek erenlerin demine hü, mümine ya Ali.* Dede duadan sonra ikrar ve görgü cemini açıklar. Bir buraya özetleyerek şöyle aktarıyoruz:

⁴⁶ 2009 Şubat ayında Urfa Kıyas'ta Dertli Divani (Veli Aykut)'nin dedelik hizmetini gerçekleştirdiği, bir ikrar ve görgü ceminin kısaltılarak aktarılması ile bu metin oluşmuştur. Cemin kayıtları, zorlu şartlar altında “Ajans 21” tarafından gerçekleştirilmiş olup, “Canlar-2011” belgesinde bir kısmı kullanılmıştır. Söz konusu kayıtların gerçekleştirilmesi otantik bir cemin profesyonel bir biçimde kaydedilmesine güzel bir örnektir bu sebeple Nurdan Arca huzurunda tüm “Ajans 21” çalışanlarına teşekkür ederiz.

Dede: *Bugün yıllık ikrar ve görgü cemimiz biliyorsunuz, bu yılda bir yapılan ikrar ve görgü cemi ne anlama geliyor? Bir yıldan ertesi yıla kadar olan zaman diliminde, toplumun bir birine karşı kırgınlığı, dargınlığı, küskünlüğü varsa yılda bir yaptığımız bu ikrar ve görgü ceminde bu müşküllerin hallolması gerekiyor. İki küskün can varsa onlar ceme giremez, önce onların sorunları ortaya konur, barış sağlanır oradan da ibadet bölümüne geçer. İkrar verecek olanlar ikrarını verir, daha önce ikrar vermiş olanlar ise görgüden geçer. Bu şekilde normal yıllık hizmetimizi yapmış oluruz. “Öl ikrar verme, öl ikrarından dönme” yola ikrar vermek kişinin anadan doğmasına benzetebiliriz. Kişi ikrar verdikten ancak yolun yolcusu olduğu kabul edilir. Biz ancak ikrardan sonra onu yol usulüne göre sorabiliriz. İkrar vermeyi doğuma benzetiriz. İkrara vermek teslim ve rızadan doğmaktır. Alevi Bektaşî olmak için bir Alevi Bektaşî ana babadan doğmuş olmamız yetmiyor. Veya Alevi Bektaşî olmamız için ille de bir Alevi Bektaşî ana babadan doğmamız gerekmiyor. Bu yola inanmamız gerekir, hatta inanmak da yetmiyor bu yola ikrar verip inandıktan sonra bu yolun gereklerini yerine getirebilirsek bu yolun gerçek anlamda yolcusu olmuş oluyoruz. Dedenin açıklaması muhabbet gibidir. Canlara ikrarın önemi ve yol içinde nasıl yaptığı detaylı bir şekilde anlatılır. Daha sonra zâkirler bir deste bağlarlar bir deste iki deyiş bir duvaz-ı imam okumaktan oluşur. Daha sonra ikrar verecek can rehberin yol göstermesi ile eşi ile birlikte meydana gelir. Geldiği meydana ikrar verecek olanların kefenini simgeleyen beyaz bir çarşaf serilir. Dede söz konusu sembolleri açıklar ve ikrar alınması şöyle gerçekleşir:*

Dede: *Bu meydana serilen (beyaz çarşaf) post bizim derimiz oluyor. Nesimi'nin nasıl derisi yüzüldüyse, biz maddeye ait olan bütün varlığımızdan sıyrıldığımızı simgesel olarak ayrıldığımızı gösteriyoruz. Bizim derimiz yüzüldü, özümüz darda, artık elimiz bağlı, dilimiz bağlı, özümüzü yola ve hak erenlere teslim ediyoruz. Onların hak dediğine hak diyeceğiz demediğine hak demeyeceğiz anlamında burada özümüzü dara çekip sorguluyoruz. Aklanacağız, paklanacağız. Evet bu yola ilk defa gireceğiz, bu yola girerken mutlak surette kılavuza bir rehber ihtiyacımız var, rehberler bizi bu yolda menzile götüren araçlardır. Biz de insan-ı kamil mertebesine erebilmemiz, ulaşabilmemiz için, dört kapı kırk makam diye adlandırdığımız yola, bizi rehber götürüp mürşide hak erenlere teslim eder. Dört kapıdan selam verilir. Şeriat, tarikat, marifet ve sırrı hakikat bu dört kapıdır. Şeriat: olgunlaşmamış, gelişmemiş kültürsüz yoz insanların birbirinin hakkına hukukuna zarar vermelerini engelleyen kuralların top yekûnudur. Tarikat: hiçbir dış zorlama olmadan kişinin seçtiği yolun adıdır. Marifet; hem evrensel hem, Tanrısalsırları sezgileme, onları algılama aşamasıdır. Hakikat; Gerçeğin hakikati kendisidir. Dört kapıdan böyle girmemiz gerekir.*

Rehber: (serilen çarşafın üzerinde ayakta olarak durulur. Rehber, ikrar verecek taliplerin kulağından tutarak meydanda durur) *Hak Muhammed Ali yoluna, Hünkar Hacı Bektaş divanına, erenler huzuruna, üç koç kuzulu kurban getirdim.*

Dede: *Hak Muhammed Ali kabul eylesin.*

Rehber: *Evet erenler, kendinize güveniniz varsa yola ikrar verelim, ne dersiniz?*

Talipler: *Allah eyvallah*

Dede: *İkrar elime, dilime, belime sahip olacağıma dair. Aşıma, eşime, işime sadık olacağıma dair. Hakkıma razı olup herkesin hakkını kendi hakkım gibi gözeteceğime dair. Irk, dil, din, renk, mezhep, cinsiyet ayrımı gözetmeyeceğime dair. Yetmiş üç millete bir nazarla bakacağıma dair. Söz veriyorum, toplumun huzurunda söz veriyorum. Hak Muhammed Ali'nin meydanındayım, darı Mansur'dayım dardayım, üçler, beşler, yediler, kırklar önünde benim bu ikrar üzerinde duracağıma dair söz veriyorum.*

Rehber: *Evet erenler, şundan itibaren kendinize güveniniz yoksa dönebilirsiniz, daha uygun olduğunuzda ikrar verebilirsiniz.*

Talip: *Allah Eyvallah*

Dede: *Bu ahdı ve bu ikrarı bozmayacağınıza Hak Muhammed Ali şahit olsun mu?*

Talip: *Allah Eyvallah*

Dede: *Üçler, beşler, yediler, kırklar şahit olsun mu?*

Talip: *Allah Eyvallah*

Dede: *Erenler, evliyalar, aşıklar, sadıklar, şehitler, gaziler şahit olsun mu?*

Talip: *Allah Eyvallah*

Dede: *Hazırdaki cem erenleri şahit olsun mu?*

Talip: *Allah Eyvallah*

Dede: *Usul yerini bulsun diye ikrar vermeyeceğiz “öl ikrar verme, öl ikrardan dönme. İkrar vermek zor bir şey. Ateşten gömleği giymek gibi, demirden leblebiyi yemek gibi bir şey. Ama bu ikrarı verdikten sonra ölmek var dönmek yok. Pir Sultan Abdal dönen dönsün ben dönmezem yolundan diyor. Niye çünkü ikrar vermiştir. İkrar verdikten sonra dönmek yok. Eğer biz gerçekten inanırsak, Hakk erenlerin bizleri gözlediğini gördüğünü düşünürsek, o zaman bizim o inancımız bizim kötü hal ve hareket yapmamıza engel olur. Gerçek anlamda cem olabilmemiz için, sadece fiziki olarak, bugünkü olduğu gibi bir arada olmamız yetmiyor, gönüllerin birlenmesi lazım, gönüllerin birlenebilmesi için ise yediden yetmiş bütün canların birbirleriyle gerçekten barışık olması lazım. Dede açıklamasını yapar açıklaması içinde duası da vardır. Daha sonra zâkirler tekrar deste bağlarlar. Değişlerin ve yolun kurallarının*

anlatıldığı muhabbet yapılır. Muhabbet sonunda daha önce ikrar vermiş olan cem erenleri dedeye görülürler ve görgüden geçerler. Görgü yılda bir kez yapılır ve ikrar verildikten sonra yapılır. Görgü yapılırken dede görgünün manası ve görgü hakkında şunları söyler;

Dede: Evet bu canlılarda daha önceki yıllarda ikrar veren canlılar ve şimdi bunlar da görülecekler. Görgüde, ikrar verdiğimiz günden bu güne kadar olan zaman dilimi içerisinde bilerek ya da bilmeyerek, bir canımızı incitmiş miyiz yada canlılar bizden hoşnut mu, razı mı bunu kontrol etmek için, bir manevi temizlik gerekiyor. Cem erenlerinin verdiği rızalık da öz benliğimizi kötülüklerden arındırıyor, varsa bir şikayeti olan dile geliyor, hakkını talep ediyor, ve bizde onun rızalığını alarak, böylelikle o olumsuzluktan arınmış oluyoruz. Kısacası temizlenmiş oluyoruz. Demek ki bizim görgü cemimiz de, bir manevi temizlik, gönül temizliğidir erenler. Hak erenler, durduğumuz dardan gördüğümüz didardan ayırmasın. Diyerek görgü de tamamlanır daha sonra zâkirler ve dede miraçlama, semah, tevhit okur. Kerbela olayı anması olarak yapılan sakka suyu dualanır ve dağıtılır, cem birleşir ve hizmet ehlinin duası verilerek goğsuz gaybetsiz (arkadan konuşmadan, herkesin yaşanılanları içinde sır etmesi dileğiyle) yatan oturan duası verilerek cem mühürlenir (cem tamamlanır).

İkrar Sözleri ve Anlamları

İkrar töreni üç ana bölümden oluşur. Birinci bölüm başlangıç bölümü olup talibin ikrar konusunda uyarılıp, bilgilendirildiği bölümdür. İkinci bölüm bu uyarılara rağmen talip ikrar vermeyi kabul ederse, ikrarının alınması ve yola kurban olma bölümüdür. Üçüncü bölüm ise ikrar verme gerçekleşikten sonra yapılan ikrarlıya sorumluluklarını hatırlatma, rehber ve mürşide bağlı olarak ilerleme konusunda bilgilendirme bölümüdür. Söz konusu bölümleri ifadeleri ile sırasıyla şöyle açıklamak mümkündür.

Birinci bölümde talibe, ikrar vermek isteyene ikrarın önemi ve nasıl bir anlama karşılık geldiği anlatılmaktadır. Çalışmamız içindeki örnekte hareket edecek olursak, Abdal Musa ceminde dede: “*Bak oğul bu yol Muhammed Ali yoludur. Bu yol kıldan ince kılıçtan keskindir. Bu yol Ehlibeyt yoludur. Bu yolu güdebilirsen ehlibeytin yolunda gidebilirsin. Ehlibeytin dostuna dost düşmanına düşman olabilirsen, bu yol gelme gelme dönme dönme yoludur. Bu yola gelenin malını, gidenin canını alırlar. Eğer seni bu yola zorlayan varsa bir etki altındaysan sen bu kararından yol yakırken vazgeç. Bu hususta biz sana yardım ederiz seni koruruz sonraki pişmanlık fayda etmez*” der. Diğer cem olan Kısas ceminde ise dede: “*Öl ikrar verme, öl ikrarından dönme*” yola ikrar vermek kişinin anadan doğmasına benzer. Kişi ikrar verdikten

sonra ancak yolun yolcusu olduğu kabul edilir. İkrar vermeyi doğuma benzetiriz. İkrar vermek teslim ve rızadan doğmaktır... Bu meydana serilen post bizim derimizdir. Nesimi'nin nasıl derisi yüzüldüyse, biz maddeye ait olan bütün varlığımızdan sıyrıldığımızı simgesel olarak gösteriyoruz. Bizim derimiz yüzüldü, özümüz darda, artık elimiz bağlı, dilimiz bağlı, özümüzü yola ve hak erenlere teslim ediyoruz. Onların hak dediğine hak diyeceğimiz demediğine hak demeyeceğiz. Bu iki örnekte de görüldüğü üzere dedeler talip olanı ne kadar zor bir şeyle karşı karşıya olduğu konusunda uyarmaktadır. Çünkü anlattıkları gibi bu ikrardan dönüş yoktur “öl ikrar verme öl ikrarından dönme” bununla birlikte ıkrarlı olmak zor bir süreçtir. Çünkü ıkrarlı iken ruhsal alemin karşısında söz vermiş olanlardansın, bu sebeple sorumlu tutulacak olanlardansın telkini verilir. Bu anlamıyla ıkrar veren ıkrarıyla birlikte ciddi bir varlıksal yükümlülüğün altına girmiştir. Artık ıkrar verecek kişi ben böyle düşünüyorum diyemez, ait olduğu topluluğun ve yolun kurallarına göre dışarıdan yönlendirilebilir, rehberinin ve mürşidinin telkinlerini yolun telkinleri olarak kabul etmelidir. Bu anlamıyla yola bir kurban gibi sunulacağı bilgisi de talibe hatırlatılır. Hatırlatma ve uyarılardan sonra talip kabul ettiğini belirten ifadeler kullanırsa ıkrar töreninde ikinci kısma gelinir.

İkrar töreninin ikinci bölümü talib ve eşinin dede tarafından ıkrarının alındığı bölümdür. Bu bölümle ilgili sözlere ise şunlar örnek olarak verilebilir. Yazılı metindeki talibin sorular karşısında söylediği sözler; *Erenler Hallacı Mansur'un derisinin yüzüldüğü durumdayım, dardayım. Yüzüm yerde özüm darda, tenim toprak olmağa hazır, boynum Hakk dergâhında, bin kanın ve bin suçun sahibiyim. Hak Muhammed Ali divanında incinmiş ve gücenmiş kardeşlerim var ise söylesin... Hakk arasında buyrukdadır özüm, kavuşma secdesinde toprak olmada yüzüm, ne emir olur ise güzel Şah'ta sözüm, lütfunuzu beklerim, izninizdedir gözüm... Halil'in kurbanı, Cebrail'in kanıtı, İsmail'in tekbiri, yüce buyruk iledir. Allah bütün noksanlıklardan arınmıştır.* Burada talibin yol karşısındaki durumu ve yola ne kadar muhtaç olduğu vurgusu ağırlıktadır. Talip kendisinin yola muhtaçlığı ve Allah'ın ne kadar arı ve arıtıcı olduğunu vurgulayarak yol içinde kendisine de bir kurtuluş aradığı sözlerini söylemektedir. Burada diğerlerinde olacağı gibi, talip kendisini kurban olarak görmekte ve talip olarak yola adanan bir kurban olduğunu işaret etmektedir. İkinci örneğimiz Abdal Musa cemindendir: Talip önce abdest alır ve bu abdesti bir kez alır. Abdest alırken her bir uzvunu kötülükten arındırmak niyetiyle abdestini alır talip; “Niyet ettim Yarabbi senin rızan için ehlibeyt aşkına bu abdesttir. Ömür boyu abdestimi bozma” der niyet eder. Abdestini alan talip rehber tarafından meydana bir koç kurban gibi getirilir ve; “Ey erenler fakir size bir

kuzulu kurban getirdi” denir. Talip burada bir koç kurbanına benzetilir ve yola kurban olacağı işaret edilir. Üçüncü örneğimiz ise Kıyas cemi örneğidir. Cemde de ikrarı şu sözlerle alır; *“İkrar elime, dilime, belime sahip olacağıma dair. Aşıma, eşime, işime sadık olacağıma dair. Hakkıma razı olup herkesin hakkını kendi hakkım gibi gözetmeyeceğime dair. Irk, dil, din, renk, mezhep, cinsiyet ayrımı gözetmeyeceğime dair. Yetmiş üç millete bir nazarla bakacağıma dair. Söz veriyorum, toplumun huzurunda söz veriyorum. Hak Muhammed Ali’nin meydanındayım, darı Mansur’dayım dardayım, üçler, beşler, yediler, kırklar önünde benim bu ikrar üzerinde duracağıma dair söz veriyorum”* der ve her bir cümlesinde rehber ve talip Allah Eyvallah der. Burada anlatılanlar sanki yolun anayasası gibidir. Bunlardan her hangi birine uygun olmayan bir davranış yaparsa yol erkanına göre sorgulanmayı kabul etmiş demektir. Bu anlamda buradaki söz talibin bütün hayatını bağlayan bir sözdür. Dikkat edilirse her türlü ayrımcılığa ve bencilliğe ket vuran bir ikrar vardır. Bu ikrar talibe göre gerçek insan olmanın tek yoludur.

İkrar töreninin üçüncü bölümü ise alınmış olan ikrarın önemini belirtmesi ve uygulamasının zorluğu hakkında talibe dikkatin önerilmesi hakkındadır. Abdal Musa ceminde dede ikrar aldıktan sonra talipten sorumlu olan rehber şöyle telkinde bulunur: *“Bak evlat dede sana ne dedi. Bu yolun yolcusu oldun, bu yola ve kendine sahip ol. Bu yolun dostuna dost düşmanına iyi örnek ol bak ben seni senden aldım sana verdim sen kendine muti ol, bak sonraki pişmanlık fayda etmez. İnsan ne bulursa yolundan bulur. Bir de çok çalışacaksın kimseye kendini acındırmayacaksın yoksa halk arasında aile arasında sayılmaz sevilmezsiniz, Allah yanında kul yanında değer olmaz. Gittiğin yolun da sana faydası olmaz. Mürşidin ve rehberin sözlerine dikkat et”*. Burada görüldüğü üzere yapılan işin önemi ve bu yoldan dönüş olmadığı tekrar hatırlatılır. Bunun bir benzeri Kıyas ceminde de görülür. Dede talibe ve cem erenlerine şöyle söyler; *“Usul yerini bulsun diye ikrar vermeyeceğiz “öl ikrar verme, öl ikrardan dönme. İkrar vermek zor bir şey. Ateşten gömleği giymek gibi, demirden leblebiyi yemek gibi bir şey. Ama bu ikrarı verdikten sonra ölmek var dönmek yok. Pir Sultan Abdal dönen dönsün ben dönmezem yolumdan diyor. Niye çünkü ikrar vermiştir. İkrar verdikten sonra dönmek yok. Eğer biz gerçekten inanırsak, Hakk erenlerin bizleri gözlediğini gördüğünü düşünürsek, o zaman bizim o inancımız bizim kötü hal ve hareket yapmamıza engel olur. Gerçek anlamda cem olabilmemiz için, sadece fiziki olarak, bugünkü olduğu gibi bir arada olmamız yetmiyor, gönüllerin birleşmesi lazım, gönüllerin birleşebilmesi için ise yediden yetmişe bütün canların birbirleriyle gerçekten barışık olması lazım.”* İkrar verilip uyarılar yapıldıktan sonra talip artık başka bir kişidir.

Alevi Bektaşi geleneğinde ikrar verdikten sonra, kişi artık toplumdan sorulur. Yapıp ettiği ve yola göre yanlış olduğu düşünülen her şey canların huzurunda dile getirilir ve çözmeye çalışılır. Kendi bireyselliği değil toplumsal olanın sorumluluğu varlığa yüklenir, gerçekten dişleri döken bir “*demirden leblebi*” başka bir anlamda hiçbir kazanç sağlayamayacağı bir besindir ve “*ateşten gömlek*”, başka bir ifadeyle gösteriş yapamayacağı kişiyi yakan bir giysidir. İkrardaki sözler gerçekten iddialı ve vurucu ifadelerdir. “*Bu yol kılıçtan keskin kıldan ince*” benzetmesi ile bizzat sırat köprüsü olduğu, “*gelme gelme, dönme dönme*” diyerek kararlılığı, “*gelenin malı dönenin canı*” derken bu yolda mal servet biriktirmenin mümkün olmadığı, bu yolun bir menfaat grubu olmadığı ve bu yoldan ayrılmanın ise ancak ölümlle mümkün olacağını altının çizilmesi söz konusudur.

Sonuç

İkrar töreni ve ritüelleri başlığı altında incelediğimiz çalışmamız üç önemli Alevi Bektaşi ikrar töreni üzerinden, geleneğin ikrar törenini anlatmış ve ikrarın önemi hakkında belirlemeler yapmıştır. Söz konusu geleneğin ikrar töreni eskiye oranla günümüzde az uygulanmaktadır. Çünkü ikrar törenlerinde görüldüğü üzere, verilecek sözün içeriği ve mahiyeti birçok can’ı ürkütmektedir. Alevi Bektaşi yolu söz konusu mistik erginlenme süreçlerinde seçici olmaya ve bu ikrar üzerinde ruhsal gelişmelerini tamamlamaya devam etmeyi gerekli bulmaktadır. Çünkü yola göre doğru yanlışa göre kendini eğmez. Yanlış doğruya göre kendini düzeltir. İkrar ve ikrar’a verilen anlam ve bu ikrarla talibin çok büyük bir yükün altına girmesi yol ehillerince büyütülmemektedir. Onlar Hakk’a talip olmanın zaten her zaman zahmetli ve zor olduğu konusunda hem fikirdir. Onlara göre ikrar vermek talip olmak dört kapı kırk makama talip olmak demektir. Varlık dört kapı kırk makama talip olmadan da yaşayabilir ama Hakk ancak dört kapı ve kırk makam üzerinde olunursa anlaşılabilir. Bu anlamıyla İkrar vermek Alevi Bektaşi gerçekleri (mistikleri) için Hakk’ı anlamının yegane yoludur. Bu anlamıyla özeldir, bu anlamıyla hata, kusur kabul etmez. İkrar bu kutsal görüntüsü ve sunumuyla da talipler için gerçek bir inisiyasyondur. Bu inisiyasyon varlığı kişi olmaktan toplumun sorumluluğunu duyan bir insana dönüştürür. İkrar töreni sonunda talip kendini toplum içinde gerçekleyerek, kendini bilecek ve kendini bilerek Hakk’ı bilmeye çalışacaktır.

Kaynaklar

Bayat, Fuzuli, *Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı*, Ötüken Yayınları, Ankara 2009.

- Doğan, Sadık, “Abdal Musa’da İkrar Nedir, Nasıl Alınır”, (Abdal Musa ve Erkanı içinde)
Horasan Yayınları Horasan Bülteni, 2006, Yıl: 1, S. 2, Haziran, İstanbul, s. 90-93.
- Eliade, Mircea, *Ebedi Dönüş Mitozu*, çev. Ümit Altuğ, İmge Yayınları, Ankara 1994.
- Eliade, Mircea, *Şamanizm*, çev. İsmet Birkan, İmge Yayınları, Ankara 1999.
- Gümüšođlu, Dursun – Yıldırım, Rıza, *Bektaşı Erkânname si - 1313 Tarihli Bir Erkânname Metni*, Horasan Yayınları, İstanbul 2006.